

Deník z let 1944–1945

Egidius Arimond

Nedatovaný list

*Celou skutečnost zobrazit
nelze. Jen její výběr.*
Pär Lagerkvist

Bydlím v hornickém městečku ležícím na řece, jež se vine opuštěnou členitou krajinou, oblastí s malými vesnicemi uprostřed pastvin a smrkových, borových i bukových le-sů, co se táhnou až k belgickým hranicím. Odjakživa to byl pustý, neúrodný kraj, který vznikl během variského vrásně-ní, ční tu horské hřebeny sopečného původu, jež převyšují pahorkatou krajinu s její bujnou vegetací, kterou včely oči-vidně milují, neboť tu žijí dlouhé miliony let, byly tu dáv-no předtím, než povodí říčky Urft začali osidlovat lidé. Po mnoha staletích sem mniši přinesli křesťanství, zdejší kelt-ské a germánské kmeny však přesto dál uctívaly své bohyně i duchy lesa a země. K těmto prvním mnichům patřil i je-den z našich předků, jak nám vyprávěl otec, byl to benedik-tin jménem Ambrosius, žil v nedalekém klášteře a včelařil. Kvůli milostnému poměru s venkovským děvčetem tento Ambrosius v roce 1492 klášter opustil a v jedné z horských vísek založil rodinu. Z tohoto svazku vzešla první generace Arimondů. Přišly války, morové rány, hladomory, období

míru a zase války, kdy mí předci chovali včely a hospodařili na vápnité půdě v povodí Urftu a přežili tak všechny útrapy dějin. Teprve můj otec hospodaření zanechal a začal pracovat v nedalekém rudném dole – a přitom dál choval včely. Já jsem z rodiny první, kdo usiloval o akademické vzdělání, a kvůli studiím jsem na delší dobu opustil rodnou Eifelskou vrchovinu. Nakonec jsem se vrátil domů, když matka zemřela a otec, sešlý věkem, tu žil sám. Nejprve jsem nastoupil jako učitel na místní gymnázium, a přitom jsem otci pomáhal se včelařením. Od té doby, co jsem byl ze školské služby předčasně propuštěn, starám se už jen o včely a sám pro sebe pátrám po našem benediktinském předkovi. Živobytí si obstarávám prodejem výrobků z medu, svíček z včelího vosku a medoviny, své zboží nabízím po obchodech v okolí anebo na trzích. Až skončí válka, chci odsud odejít a konečně dát té ponuré krajině sbohem, začít život ve velkém městě; bojím se ale, že pak už bude pozdě, tolik měst už je zničených. Možná tu budu muset zůstat napořád.

Zima 1944

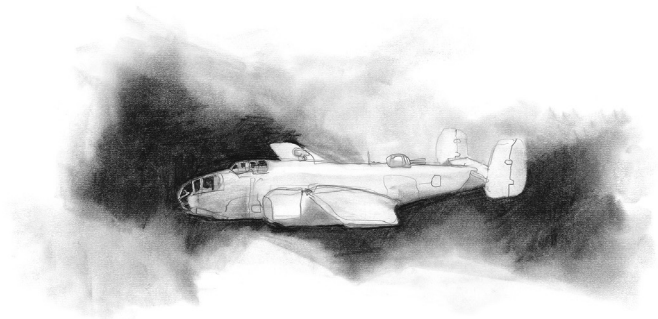
Pondělí 3. ledna 1944

Havarovalo tu letadlo, americký letoun Mitchell B-25. Včera jsem byl na místě, kde se zřítil. Letadla jsme s bratrem Alfonsem pozorovali už v dětství a já se o ně zajímám dodnes. Většinu strojů poznám podle obrysu, podle hranatých, oválných nebo špičatých křídel, trupu nebo ocasní plochy řízení a podle příslušné výzbroje. Bratr odjakživa snil o tom, že se nějakým způsobem vzdálí zemi a nechá ji daleko za zády; co si vzpomínám, chtěl se stát hvězdoplavcem. Na zdi v jeho pokoji ještě pořád visí jeho kresby letadel a raket, se kterými měli lidé dobýt vesmír. Na policiče jsou knihy Hanse Domini-
nika a Julese Vernea, romány o kosmických cestách a dobrodružných expedicích do nitra Země. Po skončení školní docházky se Alfons přihlásil k luftwaffe. První zprávu jsme od něho dostali až v době, kdy již několik měsíců navštěvoval pilotní školu. K dopisu byla přiložena fotografie; je na ní vidět, jak stojí s kamarády vedle cvičného letadla v hangáru a usmívá se.

Od začátku války nad Urftem denně přelétají stíhací eskadry a bombardovací letouny. Podle zvuku motorů je často rozpoznám dříve, než jsou vidět.

Mitchell B-25 se zaryl přídí do země. V rámu prosklené kabiny viselo spálené tělo; hlavy, nohy a ruce ostatních členů osádky ležely rozmetané v bahnitěm poli, pilot s vymknutými končetinami zůstal sedět hned vedle svého stroje. Nalezeno bylo jen pět členů osádky. Vojenská policie zata-
rasila široké okolí; vojáci ohledali mrtvé, nalezené zbraně ihned skryli v ramenních vycpávkách svých mundúrů. Později se v místním hostinci povídalo, že našli boxery, pistole,

hedvábný šátek s potiskem říšské mapy, kapesní kompas, zavírací nůž, zlaté prsteny, pilotní hodinky, rodinné fotografie, bibli, fotky nahých žen světlé i tmavé pleti.

Mitchell B-25:

Osádka: šest mužů, pohon: dva hvězdicové motory Wright Cyclone, každý o výkonu 1850 koňských sil, výzbroj: osm kulometů jako obranná výzbroj, osm kulometů pro střelbu vpřed, nosnost pum: 1800 kg

Úterý 4. ledna 1944

Aspera perpessu fiunt iucunda relatu.* Když jsem jako dítě nemohl spát, často jsem se setmělou zahradou provoněnou jasmínem a zimolezem potají plížil nahoru ke včelínu u skály. Bříšky prstů jsem se dotýkal zašlých smrkových prken, obezřetně jsem poklepával na dřevo, mluvil s včelkami, přikládal jsem ucho k česnu a čekal na jejich odpověď. Naslouchal jsem podrážděnému bzučení, jež se záhy poté, co se včely sladily, zase proměnilo v tiché, souzvučně pulzující šumění, které znělo důvěrně a útěšně. V létě jsem někdy i usnul na zemi před včelínem a teprve zrána mě probudil bzukot vylétajících včel.

* *Co bylo těžké vytrpět, o tom se snadno vypráví.*

Středa 5. ledna 1944

Když na konci 19. století v našem regionu znovu vzkvétala těžba olova, táhlo to selské synky k práci v dolech, protože se tam víc vydělávalo. Do kraje kolem Urftu tehdy přicházeli horníci z mnoha zemí; usadili se se svými rodinami v městečku Kall a jeho okolí a tisíce dělníků brzy hledaly v podzemí olověnou rudu, manganové konkrece a stříbro. Následovaly sloje a razily do země stále delší a hlubší štoly, a časem tak vznikl obrovský, dnes již zapomenutý labyrint šachet a chodeb. Na zemském povrchu, na někdejších pastvinách i orné půdě, se nakonec vypínaly haldy strusky a jedovatého olověného písku. Z jedné zemědělské vsi na březích Urftu se tehdy během několika let stalo hornické městečko s kulturním domem, knihovnou, gymnáziem, reálkou a průmyslovou školou i vlakovým spojením, odkud se vytěžená a přetavená ruda dopravovala k moři a potom dál až do Brazílie a na Nový Zéland. Také otec se po návratu domů z první světové války stal horníkem v jednom z mnoha olověných dolů. A vedle toho, jak už jsem zmínil, dál skromně hospodařil a choval včely. I já ještě držím prasata, slepice a jednoho koně, rýnského chladnokrevníka, který mi slouží při převozu úlů na včelí pastvu. Když se rodiče vzali, postavil otec na pozemku při okraji vsi dům z červeného pískovce, který vylámal ze skály na konci zahrady a rozsekal na kvádry. Dům stavěl několik let a krátce po jeho dokončení jsem se narodil. Těsně u pískovcových skal umístil otec nový včelín, hned vedle kůlny, kde měl dílnu s nářadím a kde v posledních letech života sedával ve starém křesle a věnoval se kresbě včel – sběraček, stavitelek, strážkyň, královn, jejího

dvora se služebnictvem a vypasenými, žádostivými trubci. Za celý život nakreslil otec tolik obrázků svých včel, jako by si předsevzal, že každičkou zpodobní do posledního detailu, jako by každá z nich byla jedinečné individuum. Až do smrti črtal podivné, sotva rozpoznatelné skici, které měly zřejmě zachycovat pohyby včel v zimním úlu nebo tajemné tance ve vlhém jarním povětří před jejich příbytky.

Čtvrtek 6. ledna 1944

Tři králové

Každé ráno vstávám v pět hodin, stejně jako dřív, když jsem ještě učil ve škole, uvařím si meltu, sním pár krajíčků žitného chleba s margarínem a akátovým medem z poslední sklizně. Rybízovou šťávou zapiju antiepileptika (luminal). Potraviny a léky jsou od začátku války na přiděl a dostanou se jen na lístky. Otcův pes sedí vedle mě; je to staříčkový umírněný hafan s prošedivělým čenichem. Doprovází mě, když jdu ven, chodí za mnou všude. Po snídani nakrmím v chlévě vedle stodoly prasata, koně vyvedu na pastvinu a pak jdu k zimním včelám, abych odstranil sníh z česen, kterými včely vlétají do úlu. Tyto vletové otvory musejí zůstat volné, aby v úle mohl cirkulovat vzduch.

Úkolem právě žijících zimních včel je ohřívat, chránit a krmit larvy nové generace, která přijde na jaře, a zajistit tak přežití celého včelstva. V chladném ročním období udržují včely v chomáči stabilní teplotu zhruba kolem dvaceti stupňů, což zaručuje, že královna ani ony samy neumrznou. Včelám stačí k přežití dva dobře izolované rámy, v nichž se semknou k sobě do zimního chomáče. Ustavičným chvěním hrudních svalů odpojených od křídel si vyrábějí potřebné teplo, neustále mění své místo v chomáči, takže si každá jednou vychutná i požitek z vyšší teploty uprostřed společenstva. Včely spolupracují ve velmi komplexních systémech. Nemohou celé včelstvo nově uspořádat, nemohou jednoduše zabít královnu a svolat republiku. Potřebovaly miliony let, než se zorganizovaly do současného režimu.

Ve včelstvu se vše zdá být zařízené tím nejlepším způsobem s ohledem na přežití a blaho celku. Již Vergilius miloval včely a vážil si jich, připisoval jim píli a umělecké nadání, protože si staví krásné plástve. V jejich uspořádání spatřoval dokonce vzor pro římské impérium; velebil jejich odvahu v boji, kterou srovnával s odvahou statečných římských vojáků. Včely však nejsou agresivní, nikdy by nedobývaly jiná společenstva a nepodmaňovaly by si je; jsou mírumilovné, necítí-li se v ohrožení.

V Kroppeľnu, borovicovém háji na jihozápadě Kallu, nedaleko mých nejlepších včelích pastvin, byl včera, pět dnů po havárii Mitchellu, objeven v koruně jedné borovice americký padák. Jednomu členu osádky se zřejmě podařilo uniknout z neovladatelného stroje, pak ale nejspíš zůstal viset s padákem ve větvích. Odsud se americký letec zřejmě dokázal vymanit a uprchnout, nebo ho někdo vysvobodil. Jistě se ještě někde skrývá. Pátrací četa sledovala stopy; v obci a okolí byla nasazena vojenská policie, která systematicky pročešávala každý kout. Skutečnost, že byly objeveny stopy dvou mužů, a přitom u zříceného letadla našli pět mrtvých, připouští domněnku, že jeden voják přežil a někdo z místních mu pomáhal. Pátrací akce trvala do soumraku; hledání probíhalo dokonce i v bývalé těžební oblasti, v nebezpečných místech prostoupených tajemnými podzemními chodbami a štolami. Jako dítě jsem si tam s bratrem v jeskyních často hrával. Pátrací čety se do těch míst vydávají jen velmi zdráhavě, stále totiž hrozí, že se tam člověk propadne do některé z nesčetných podzemních chodeb, do větrací šachty či skrytého závrtu. Protože se můj dům nachází nedaleko místa dopadu zříceného letounu, objevila se večer pátrací četa i u mě. Pět četníků se samopaly prohledávalo všechny místnosti, stodolu i kůlnu, která se krčí hned vedle včelína u pískovcových skal. Porozhlédli se i v mé malé knihovně, jeden zapnul rádio a otáčel všemi knoflíky. Nenašli nic. Všechny zakázané knihy jsem již před lety schoval v policích zdejší veřejné knihovny, kde si jich jistě nikdo nevšimne. Nejdůležitější věci jsou ovšem bezpečně

ukryty spolu s mými každodenními zápisky ve dvojité pod-
laze jednoho včelího úlu.

Neděle 9. ledna 1944

Teď v zimě musím výjimečně pracovat víc já než mé včelky; v mrazivém období se soustředí jen na přežití, a to pro ně v prvé řadě znamená přečkat chlad. Včelstvo je jako organismus, který se na jaře nadechne, v létě vydechne a na podzim a v zimě odpočívá. Oproti tomu já musím v tomto chladném ročním období ledacos připravit na další sezonu. Ponejvíc pracuji v kůlně vedle včelína, kde mám při ruce vše na vytáčení medu a truhlaření kolem úlů. Bývá třeba opravit a nově natřít nástavky. Navíc musím dávat pozor i na spoustu jiných věcí, například na zavíječe, což je drobný motýl, jehož samičkám se vždycky nějak podaří proniknout do úlu; nakladou vajíčka do plástů a přetáhnou je hustou pavučinou. Proto i v zimě včelstva pravidelně kontroluji. Od kolegů v poslední době stále častěji slyším, že jim včely trpí nose-matózou, kterou způsobuje hmyzomorka, parazit napadající zejména žaludek a střeva dělnic, a vymírají kvůli tomu celá včelstva. Prof. dr. Karl von Frisch se domnívá, že příčinou trvalého snižování počtu včel v úlu je napadení létavek mikroby. Jsou-li včely takto postižené, už se nevracejí ze sběru medu a umírají daleko od úlu; možná při tomto onemocnění ztratí orientaci a nenajdou cestu, bloudí pak z květu na květ, až nakonec uhynou vyčerpáním. Protože se tak do úlu vrací už mnohem méně včel, je i donáška potravy mnohem menší, což společně s dalšími následky úbytku včel může vést k vyhladování včelstva. Karl von Frisch je židovského původu; jeho výzkum včel a jejich nemocí musí být pro nacisty mimořádně důležitý, jinak by ho nenechali působit dál na univerzitě. U svých včel jsem napadení hmyzomorkou

díkybohu ještě nezaznamenal. Mnozí kolegové uvádějí, že jim tuto zimu některá včelstva během krátké doby vymřela. A tak si říkám, jestli jsou mé včelky nahoře u starých vápenek ještě zdravé. Teď je tam u hranic nemůžu kontrolovat, s koňským povozem bych byl na cestě skoro celý den; v zimě tato včelstva většinou ponechávám jejich osudu, a možná právě proto jsou odolnější než včelky tady v údolí.

Úterý 11. ledna 1944

Odpoledne se vypravím do města do kavárny Blasius; říkám do kavárny, ale mají tam jen malé, útulné posezení u okna nedaleko pultu s prodejem pečiva. Prodavačka stojí za pultem a dívá se na mě. Jednou se mě zeptala, co si to píšu do notesu. Odpověděl jsem jí, že si dělám zápisky o včelách, musím si denně vést záznamy stejně jako obchodníci, včely jsou mí zaměstnanci, vyrábějí med a já ho prodávám a starám se o ně. Prodavačka je poněkud naivní, ale dobromyslná osoba, má malý rozštěp rtu a mluví nosem; někdy si povídá sama se sebou a počítá chleby nebo si něco tiše pobrukuje. Sedávám tu rád, popíjím meltu, dívám se na dlážděné náměstí se starou kašnou z porézního vápence a s přilehlými krámkami. Nedaleko se nachází knihovna; vedle mizí ulička mezi kostelní zdí a nízkými domky, které mají v průčelí balkony s kovaným zábradlím.

V knihovně při každé návštěvě ověřuji, jestli tu na mě nečeká zpráva. Toto pravidlo nesmím za žádnou cenu porušit. Tajné lístečky bývají zastrčeny v jednom ze svazků vázaných v hovězině, který uvádí množství vytěženého oliva a platy dělníků v letech 1850–1888; o tyto bezcenné číselné sloupce se nikdo nezajímá.

Po práci v knihovně pokaždé zajdu do hostince u hučícího jezu, který teď musí vést moje sestřenice Sanny úplně sama. Její muž Vallentin narukoval před třemi lety do wehrmachtu a bojuje na východě. Sanny o něm už dlouho neslyšela a dělá si velké starosti; byli svoji právě rok, když Vallentina povolali. Ona jediná ví, že převážím Židy k belgickým hranicím a něco si tak přivydělám. Za transport

žádám dvě stě říšských marek na osobu – na prvním místě jsou přece vždycky peníze a teprve pak ctnost –, já ale potřebuji hodně peněz na antiepileptika; za války jsou léky jen těžko k dostání, zvlášť pro někoho, jako jsem já, kdo nemá pro národ žádnou cenu, kdo je podle ideologie režimu příživník a měl by být vlastně zlikvidován.

I přes den teď stále častěji slyším nepřátelská letadla. Bombardovací letouny Martin B-26 Marauder, také lightningy, marylandy a lancastery. Rozpoznám je podle jejich zvláštního zvuku. Jsou to velké bojové letouny, které budou shazovat bomby nad městy a průmyslovými zónami Porúří. Létají tak vysoko, že je člověk pouhým okem ani nezaznamená, jen ve slunečním světle se tu a tam zablýsknou v prolukách mezi mraky jako stříbrné hvězdy.